

godbe sem zasledoval natančno od začetka do konca njegovega prizemlja. Tedaj je kazal Mart zemljanom svoj severni tečaj.

In opazoval sem natančneje nego moji tovariši ter se prepričal, da nam taki značilni prizori, ki se vrh svoje jasnosti tudi skladajo s pozemskimi dogodki, ponujajo pravi ključ, s katerim pridemo do te uganke.

Prepričal sem se zopet in zopet, da popisana prikazen v resnici ni drugega kakor veličanska povodenj, katera ob času najbujnejšega tajanja ledú in snega poplavlja okolico, izliva svoje vodé ter obliva in zaliva vse nižje bližnje pokrajine krog severnega tečaja, kakor bi se morje vzdigovalo, nastopalo po celini ter izpreminjalo njen obraz v novo široko morje, iz katerega štrlé posamezne, otokom podobne višave, iz stare celine.

Iz tega očitnega prizora se spoznava neovržljivo, da so one črte — prelivni — v resnici prekopi ali vodotoki, po katerih varno odtekajo nevarne vode.

Tako preiskovanje in spoznavanje pa je vspodbadalo moje misli k novemu preudar-

janju. Če je na Martu kaj rastlinstva in živalstva ali sploh kaj organskega življenja, varujejo ga taki vodotoki kolikor možno pred vesoljnim potopom ob času prebujnega tajanja snega in ledú; temu nasproti pa mu dovajajo ravno ti prekopi potrebno vodo ob času suše. Iz teh črt — prelivov — prejemljejo suha tla za vsakatero rast neobhodno potrebno vlago. In ta potreba je tem večja, čim bolj suha je prst, ker Martu primanjkuje dežja. Od kod naj pride dež, ker je nebo na Martu skoro vedno jasno; brez meglá in oblakov pa ni dežja!

Izpreminjevanje prelivov kaže pa tudi, da se preminjajo vode po njih strugah. Sicer bi utegnil kdo reči, nekaj izprememb prihaja od tod, da so struge z morjem v zvezi ali da so odprte morskim vodam ter tudi nalivom in odtokom med morskó oseko in plimo. A iz tega ne morem nikdar in nikakor razlagati vsestranskih prikaznij ob prelivih. Saj pridejo tudi časi, ko nekateri prelivni izginejo izpred očíj ogledovalcu. Torej se včasih njih vodé zmanjšujejo dosti bolj nego pri oseki in plimi, ali se pa celó posuše med poletjem. (Konec.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige družbe sv. Mohorja za l. 1896.

(Dalje.)

Naše škodljive rastline v podobi in besedi. Opisal Martin Cilenšek, profesor na dež. gimnaziji v Ptujju. 8°. Str. 625—768. S tem petim snopičem se končuje delo našega pisatelja. Opisal je tu rastline škodljive polju in travniku, in v VII. oddelku škodljive gozdu. Na koncu nam podaja „kratek pregled v knjigi opisanih cvetočih rastlin“ in „Imenik naših škodljivih rastlin v slovenskem in nemškem jeziku“.

Tudi tukaj, kakor v dosedanjih snopičih, se vrste pred nami mnogoštevilne škodljive rastline, kratko opisane in s slikami pojasnjene. Zato je to delo zares bogato, (nam se zdi) prebogato za svoj namen. Težko in ne prav rad je bo bral naš kmet, ali pa celó ne bral. Hvalimo pa, da je pisatelj vnmal poljedelca, naj pokončuje škodljivke, in semtertje pokazal tudi način, kako naj to stori.

Nikar, da ne bi cenili tega dela! Samo na sebi je jako dobro in zaslužljivo. Ker pa ni lahka hrana v njem, naj zvédeni prijatelji našega kmeta vne-majo, da pogleda večkrat v knjigo, spozna svoje poljske kvarljivke in jih iztrebi. Zlasti naj učé otroke spoznavati kvarljive rastline in jih pokončevati.

Agricola.

Naše časopise.

Da vsestransko dopolnimo nalogo družinskega lista, namenili smo se povedati naročnikom tudi kaj o domačem časopisju. Naša poročila bodo prosta; ravnala se bodo po priliki in potrebi.

V minulem letu se je nekoliko premenilo v našem časopisju. Prenehal je izhajati **Slovanski svet** med letom (menda samo za nekaj časa, kar je pač čudno), začeli so pa izhajati v Trstu šaljiv list **Brivec** in list **Slovenka** za ženski svet in v Ljubljani **Slovenski list**. Bodočnost bo povedala najboljšo kritiko o teh novih pojavih; nam se ni treba prenačiti.

Jako važna in pa čudna je prememba, ki se je posebno lani pokazala v znanem učiteljskem strokovnem listu **Učiteljskem Tovarišu**. Ta list je doživel že lepo in častljivo število 36 let. Osnova ga je l. 1861. pokojni Praprotnik na dobri verski in narodni podlagi. Četudi mu ni bila vedno sreča mila, a dosledno in značajno je branil svetinje našega naroda pred napadniki in odpadniki. Duhovniki so mu bili vseгда podporniki gmotno in duševno.

Odkar pa je umrl Praprotnik, dal se je „Tovariš“ polagoma sukati na drugo stran. Minulo leto je objavila skoro številka za številko kak napad ali kako zbadljivko proti duhovščini in katoliškemu

mišljenju. List, ki bi se moral držati svoje strokovne smeri, začel je strankarski boj. Proti koncu leta pa je ves razkačen udaril na „klerikalizem“, češ, da ga hoče popolnoma uničiti.

Naš list zastopa stališče narodnega miru in vsestranske jedinstvi na podlagi katoliške vere. Torej si ne moremo kaj, da ne bi zaklicali voditeljem tega najnovejšega boja: Pomislite vendar, kaj delate! Ali se sme res urednik ali pisatelj tako igrati v javnosti z najvažnejšo lastjo našega naroda, njegovo slogo, ali sme tako podpihovati strasti, dražiti stan zoper stan? Koristi ne more imeti učiteljstvo od tega niti za drobtinico kruha, a škode mnogo.

Recimo, da je kdo žalil list ali učiteljski stan: tedaj bi se bilo žaljenje zavrnilo, pa bi bila stvar končana; sedaj pa vlačijo urednik „klerikalizem“ na bojišče, češ, ta je naš sovražnik, ta nas mora duševno in gmotno! Tako družijo strokovni list učiteljstvo z duhovščino, tako mu vnema pravo ljubezen do katoliške cerkve in vere, tako goji verskega duha v onem stanu, ki naj vzgaja slovensko mladino versko-nravno!!

„Klerikalizem“! Kar je sramotilnega v tej besedi, to nima podlage, kar je istinitega, to ni zaslužilo Tovariševih napadov. Slovenska duhovščina je delovala in deluje za šolo toliko, da ji časti in zaluge ne more kratiti nihče. Pisatelj te obrambe je mnogo let voditelj deške ljudske šole, in se je v tem poslu prepričal, da slovenski „klerus“, slovenska duhovščina požrtvovalno in uspešno podpira šolo.

„Klerikalizem“ in duhovščino ločiti je nezmisel. Kakšna pa naj bo duhovščina, kakor duhovska in cerkvena? Ali naj ločim učiteljstvo in šolstvo?

Dovolj napadov! Ne pulite se za prvi sedež v šoli! V šoli je dela toliko, da ga dovolj imata duhovnik in učitelj. Cerkev vodi duše do izveličanja ne samo v hiši božji, ampak tudi v šoli. Šolski otroci niso izvzeti iz cerkvene oblasti, dokler so katoliški otroci. Kristus je rekel: „Pustite male k meni, ker njih je nebeško kraljestvo.“ Vsak duhovni pastir se mora držati tega vodila. Kar se pa tiče prvenstva med duhovnikom in učiteljem, bodi čast onemu, kdor jo je zaslužil z delom in z gorečnostjo.

Spominjamo se, da je bil pred nekaterimi leti tudi štajerski učiteljski list *Popotnik* zašel na strankarsko bojišče. A ni pozabil dostojnosti, katera se spodobi strokovnemu glasilu. Tudi danes se „Popotnik“ ni izneveril svojemu namenu, marveč hvalevredno goji strokovno znanje in vodi učitelja na poti napredka.

Ljubljanski Zvon in *Dom in svet*. Ker so nekateri naši neprijatelji vedno poudarjali, da naš list tekmuje z „Zvonom“ in mu hoče škoditi, ogibali smo se nalašč vsakega nasprotovanja, četudi ob nekaterih „Zvonovih“ glasovih nismo radi mol-

čali. Ker pa hoče „Zvonov“ sotrudnik sedaj „Zvonove“ umazanosti opravičiti s tem, da kaže na naš list, kakor bi v njem bile še hujše stvari¹⁾, mislimo, da bi bilo vse kaj drugega kakor kolegijalna vljudnost, ako bi molčali še vedno.

Da je „Zvon“ v glavni lanski povesti zašel na pot pretirane nenravnosti, o tem je samo jeden glas in sicer — kar je pač dovolj dokaza — pri obeh strankah. Pisatelj njegov se sklicuje pač na to, da piše samo po istini in realistično. A prav s tega stališča moramo pobijati glavno smer „Zvonovo“, oziramo njegove povesti „V krvi“. Kdor pozna človeka, kakoršen je v istini, priznava njegove velike slabosti. A nikakor ne priznava, da bi v njem tičala sama hudobija, sama pregrešnost. Jako hudobni ali grešni — recimo pohotni — ljudje so vendar-le izjema. In zakaj da bi se uprav take izjeme morale na široko opisovati v slovstvu? Po pravici je današnja doba zavrgla tako imenovane razbojniške romane, saj razbojništvo je le žalostna izjema v človeški družbi. In pohotnost, prešeštovanje — je-li veliko lepše, kakor kraja ali silovito ropanje?

Vendar greh je na svetu bil in še bo, in zato ga mora omenjati in celo opisovati tudi knjiga. A nikdar ga ne sme opisovati tako, da bi koga opisovanje v greh vabilo; nikdar ga ne sme zagovarjati ali olepšavati. In ali ne razlaga povest „V krvi“ pregrehe s tem, da glavna oseba, Tončka, ne more biti drugačna, ker ima tako kal, tako nepremagljivo silo že v krvi? To ni realizem, to je materijalistična tendencioznost.

In tako leposlovje se zagovarja s tem, da naš list piše celo huje ali slabše! No, gospóda, sedaj bomo morali govoriti drugače, ko nas grabite za lase in tirate v svoje blato. Slišali smo sicer že davno in večkrat, da bo nekaternikom našega lanskega letnika slika „Sin“ dala dobrega orožja zoper nas. A tega orožja se ne bojimo. Prav v „Zvonovi“ povesti in naši sliki se vidi bistveni in velikanski razloček med realizmom „Zvonovim“ in našim. „Sin“ je realističen, to je res; tudi je istinit; je-li pa pregrešen, ali opisuje kaj grešnega razven prazne vere postrežljivih sosed? Ali ni glavna točka v spisu nedolžno veselje dveh zakonskih, da jima je Bog podelil sina? Ob tem spotikati se, je farizejsko ali manihejsko ali pa znamenje pokvarjenosti, kakor hočete. Pisatelj nam je bil poleg tega zlasti še ta, da je popisal narodne šege ob rojstvu, kar je v narodopisnem pomenu vsekako važno. O, dobro poznamo tiste, ki se spotikajo ob takih stvaréh!

Tudi „Vzori in boji“ so neki pohujšljivi za „Zvonove“ prijatelje. Ako pisatelj z vzgledom očitno, in celo z besedo prav določno svari mladino, kaj ne, to je hujše, kakor „Zvonovo“

¹⁾ „Slovenski Narod“ 1896, št. 292.

cinično opisovanje raznih pregreh? In naš list da razkriva grehe, ki so prave ostudnosti! Kar se tega tiče, odločno ugovarjamo, da bi se posebna vrsta grde pregrehe omenjala: pisma „Vzori in boji“ svaré samo splošno pred vsem, kar je zoper spodobnost in sramežljivost. Kdor podtika našemu listu več, kdor si razlaga hudobijo v zmislu starih Grkov, ta podtika svojo zlobno domišljijo besedam, ki imajo vseskozi čisto nraven namen. Poznamo dijake, niso vsi nedolžni, to je res: a takih hudobij bi si dijakom nikdar ne upali podtikati. Zato odvrčamo z gnusom tako insinuvacijo. Pedagog vé, da se mora mladina opozarjati, naj se boji tudi najmanjše stvari, ki je sumljiva, temna, dvoraljiva, naj se boji vsakega skrivnega pogovarjanja ali shajanja. In tako daleč je šel naš pisatelj, dalje pa ne.

„Čistim je vse čisto; ognušeni pa in nevernim ni nič čistega, temveč ognušeni sta njih pamet in vest.“ (Tit. 1, 15.) Celó povest „Poštenost in pravica“ je naučila „Zvonovega“ prijatelja takih stvari, katerih se še ni naučil iz „Zvona“.

Kdor ima le količkaj poštenega mišljenja, vidi, kako svari vsa povest pred lahkomišljenostjo, kako živo kaže grozne nasledke pregrehe. Rad verjamem nedolžnemu „Zvonovemu“ sodruidniku, da mu to ni všeč, a zatrjujemo mu, da bomo zanaprej še krepkeje govorili. Greh bomo vedno imenovali greh; ako bo treba omeniti ali opisati ga, ne bomo bralca v nemali zanj, ampak vzbujali mu strah in stud pred njim, četudi se bo zdelo to nekaternikom nesramno. Ali se naš nedolžni rigorist ne spominja, da se je učil v katekizmu poglavitnih, ptujih, vnebovpijočih grehov? Zakaj se jih je učil? Ali zato, da bi jih počenjal? Naš list nikakor ni za tisto rafinirano sramežljivost, ki je kakor pobeljen grob, marveč je za odkrito, toda odločno besedo. In odločnost veljaj nravnemu zakonu. Saj se nam ni treba bati, kaj poreče hlimba: bojimo se Boga in sicer doma in v javnosti.

Morda se bomo še večkrat srečali z „Zvonom“ in njegovimi sodruidniki. Ne iščemo prepira, a resnice ne bomo zamolčavali. Ali z lepa, ali z grda: vsakomur resnico in kar je zaslužil! Dr. Fr. L.

Razne stvari.

Naše slike.

Izpremenjenje na gori. Občudovanja vreden cvet krščanske umetnosti je Rafaelovo „Izpremenjenje na gori“. V njem nam je sporočil umetnik najlepši izjav svoje umetnostne veleumnosti. Zakaj tega dogodka iz življenja našega Izveličarja še ni doslej nihče naslikal znameniteje.

Sliko je naročil kardinal Julijan de Medici (pozneje papež Klement VII. 1523—34) za svojo višjepastirsko cerkev v Narboni. Toda predno je bilo delo dovršeno, Rafael nevarno zbolil. Mrzlica mu je branila delo nadaljevati, in tako je popolnoma dokončal le zgornji del. Spodnjega je zapustil le v osnovi. Med boleznijo se je z radostnim srcem oziral na podobo izpremenjenega Kristusa in se tolažil s prisrčno željo, da bi kmalu ozdravel in delo srečno zvršil. Ta želja se mu ni izpolnila. Kristus, katerega je tako veličastno proslavljal s svojo umetnostjo, poklical ga je k sebi (na veliki petek l. 1520.) v nebeško proslavljenje.

Učenci njegovi so izpolnili črtež spodnjega dela s primernimi barvami. Naročnik si je pridržal nekaj časa sliko v svojem stanovanju v Rimu. Pozneje jo je pa daroval za veliki oltar v cerkev St. Pietro in Montorio, kjer se je na njej radovalo oko vsakega opazovalca. L. 1797. so jo Francozi odnesli v Pariz, kjer je ostala do leta 1815. Takrat jo je papež Pij VII. dobil nazaj in jo uvrstil med druge slike slavne vatikanske galerije. Tamkaj je še sedaj.

Oglejmo si sliko samo! Ob prvem pogledu zapazimo pred seboj dva prizora. Oba sta vzeta iz

sv. pisma novega zakona. Sveti evangelisti Matevž, Marko in Lukež pripovedujejo skoro z istimi besedami, kar nam je umetnik tako divno vprizoril.

Zgornji prizor predstavlja ta-le dogodek iz svetega pisma: Jezus gre na goro Tabor molit. S seboj vzame sv. Petra, Jakopa in Janeza, njegovega brata. Pred njimi se izpremeni, in njegov obraz se je svetil kakor solnce, njegova oblačila pa so bila bela kakor sneg. In glej! prikazala sta se Mojzes in Elija in sta ž njim govorila. (Mat. 17. Luk. 9.)

Apostoli utrujeni v pozni noči zaspé. Nebeška prikazen jih vzbudi. Njene svetlobe se prestrašijo, da na tla padejo in si pred svetlobo oči zakrijejo.

Ta veličastni prizor je umetnik spojil z drugim, ki nam ga kaže spodnji del slike.

Ostalih devet apostolov počiva v vzožju gore. K njim pripelje oče obsedenega sina. Hudi duh ga napada, da vpije na ves glas, preobrača oči in se divje in krčevito zvija. Oče ga komaj vzdrži. V pročelju veličastna žena klečé prosi apostole, naj bi se usmilili ubožca. Tudi materin obraz v bližini obsedence izraža jednako prošnjo. Za očetom se huduje nad apostoli nevoljen mož s stegnjeno roko, zakaj nečejo pomagati. Drugi obrazi kažejo obupnost, sočutje in željo nujne pomoči.

Na levi strani so apostoli. Vsi so jako vznemirjeni. Pozna se jim, da imajo sočutje, da so pa tudi ob jednom v veliki zadregi. Jeden izmed njih opozarja svoje tovariše na strašno bolest obsedenega in kaže s prstom nanj. Drugi zraven njega se vspenja naprej, nekateri pa se ga branijo, kakor

deklace objemale rešilca.) Pametno je, da prelagatelj tolmači pod črto vsako besedo, ki bi utegnila biti neznana mladim bralcem. Tako je ta knjižica dostojno v vrsti drugih knjižic iste zbirke.

dr. Fr. L.

Naše časopisje.

Minulo leto je nehal izhajati znanstveno-kritični list *Rimski Katolik*, čegar urednika in lastnika dr. Antona Mahničja je imenoval presvetli cesar škofom za otok Krk. Čeprav ima vsak konec nekaj žalnega in boleznega v sebi, vendar je konec „Rimskemu Katoliku“ v tem oziru časten. Sedaj, ko spada ta list med zgodovinske predmete, sedaj, ko so se polegli valovi, katere so vzbujali krepki udarci odločnega gospoda urednika na vseh straneh, govorimo lažje tudi mi nekaj besed v spomin temu odličnemu glasilu katoliško-slovenske zavednosti.

Doslej o tem listu nismo mnogo govorili. Ko je začel izhajati, smo ga naznanili (1888, str. 126), parkrat smo se ga spomnili na platnicah in sedaj — stojimo ob njegovem grobu. Zakaj pa nismo govorili več o njem? Zato, ker so dovolj govorili drugi. Tudi vé vsak zvedenec, da sta bili nalogi „Rimskega Katolika“ in našega lista različni. Zato je bil „Rimski Katolik“ vedno bojevit, naš pa mirno zabavajoč in učeč. Iz tega so nekateri kratkovidneži sklepali, da sta si bila oba lista celó navskriž. A v bistvu ni bilo nikdar nasprotja in ni ga moglo biti, ker je bil „Rimski Katolik“ po svojem načelu odločno in čisto katoliški list, a tak je bil tudi „Dom in svet“. Toda način pisanja, nebstveni nazori o kaki knjigi ali osebi, — to je bilo lahko različno, in čudno bi bilo, ko bi ne bilo. Oba lista sta hodila po svojih potih, nobeden se ni drugemu klanjal, ne laskal, nobeden ni drugega niti zagovarjal, in prav v tem je lahko ponos obeh urednikov. Ako je pa „R. Katolik“ vendar-le mislil, da je semtertje naš list njemu celó nasprotnoval ali „podiral, kar je on zidal“, imenujemo to misel naravnost zmoto. Seveda, ako smo bili o kaki stvari teoretično in praktično prepričani, ako se je naše mnenje vjemalo z verskimi in modroslovnimi nauki, tedaj smo se ga držali ne gledé na besede „Katolikove“. Ali more kdo zahtevati od pisatelja kaj drugega? — „Rimski Katolik“ je bil večinoma oster tudi proti osebam, katerih delovanje se mu je zdelo kvarljivo za sv. vero in naš katoliški narod. Zato so mu očitali, da prezira zapoved ljubezni do bližnjega. Javno povemo, da se tudi mi držimo v presojevanju oseb milejše strani, to pa zaradi tega, ker jih ljubimo kot svoje brate in jih želimo z dobroto pridobiti za krščansko prepričanje. Toda, kadar ne more katoliški pisatelj, kritik ali apologet, nasprotnika pridobiti z milobo, kadar je ta popolnoma zakrknjen in otrpnjen, tedaj ni na pravem mestu miloba, ampak

ostro orožje je treba prijeti, da nasprotnika ukrotimo in odvrnemo njegovo nadaljnje pogubno delovanje. S tega stališča ne moremo grajati moža, ki je z dobrim namenom ostro zavračal nasprotnike, ker je bil prepričan, da škodijo narodu. Če je komu narava dala bojevitega duha, naj ga rabi v prid resnici in pravici; seveda pripravljen naj tudi bo, da ga bodo napadali bojeviti nasprotniki. Nikakor pa ne sme bojevitost biti navadna razdražljivost, sitnost in celó zabavljivost. Preveč bojevit duh je lahko tudi preveč tesnocrčen in vidi nasprotnika, kjer ga ni; v takem slučaju je neprevidna gorečnost lahko vzrok krivice.

Tako smo mislili o „Rimskem Katol.“, mirno gledali nemirno vrvenje okrog njega, čudili se modrosti njegovih nasprotnikov, ki so ga v jedni sapi zaničevali in z največjo vnemo izkušali zavračati, in tako ga mirno sodimo tudi sedaj.

Nasprotniki so večkrat trdili, da je „Katolikov“ urednik provzročil radikalno-katoliško gibanje in ustanovil novo stranko, ki je napovedala boj slovenskim pesnikom. Motijo se. „Boj proti slovstvenemu liberalizmu bi se bil vršil tudi brez dr. Mahničja¹⁾, ker je bil potreben. Res je le toliko, da je imenovani kritik dal temu boju oster značaj, razkavo obliko. Ali bi bila milejša oblika imela več uspeha, ali bi bila zabranila napredovanje protikatoliškega odpora in ali bi dandanes mogla kot svoj sad pokazati zedinjene narodnjake na podlagi katoliškega programa, to je drugo vprašanje, kateremu tukaj nečemo odgovarjati.

V osmih letnikih je podal „Rimski Katolik“ Slovencem mnogo apologetičnih, cerkvenopravnih, zgodovinskih, modroslovnih razprav, katerih nekatere se odlikujejo z učenostjo, druge pa s krepko besedo.

„Katolikove“ kritike so kazale in bičale napake in zmote slovstvenikov brez ozira in usmiljenja. Neustrašeno in stanovitno se je boril z liberalizmom bodisi v vedi, bodisi v umetnosti, bodisi v državnih vprašanjih, bodisi v življenju. Tudi v skritih koticah je liberalizem iztaknil, zgrabil, spravil na dan in obdelal od vseh strani.

To je značaj „Rimskega Katolika“, to je njegova zasluga. Da je s tem mnogim razbistril pojme,

¹⁾ „Primorski List“ pravi v slavnostni številki z dné 6. t. m., da je Mahničev duh stal tudi pri zibelki „Dom in svet“-a. — To ni tako umeti, kakor bi bil dr. Mahnič pomagal ustanoviti naš list. On ni niti pomagal ustanoviti ga, niti ga podpiral, niti nanj vplival. Ustanovil ga je „katoliški duh“, in ne zdi se nam primerno, katoličanstvo na Slovenskem vklepati v jedino osebo gosp. dr. Mahničja. Ne quid nimis! Resnica je le, da je tudi g. dr. Mahnič namerjal ustanoviti svoj leposloven list že pred „Dom in svet“-om. Ko je pa l. 1887. nehal izhajati „Slovan“, zdela se nam je prilika, potreba in božja volja, da se sami tu v Ljubljani lotimo leposlovnega lista na katoliški podlagi.

pokazal jim pravo pot, da jih je utrdil v delu za resnico in pravico, to je dovolj priznано in ni nam treba tega še bolj pojasnjevati. „Rimski Katolik“ je izrastel iz svoje dobe in delal neposredno za svojo dobo; spisi takega značaja se hitro postarajo. Morda se bodo ti spisi manj čitali v bodočnosti, a dovolj je, da so močno uplivali na svojo dobo.

Ne pritrjujemo pa onim, ki trdijo, da je katoliško gibanje pri nas Slovencih sprožil šele „Rimski Katolik“. Katoliško gibanje se je začelo mnogo prej in sicer tedaj, ko se je pojavil novodobni (ne liberalni, marveč libertinski) duh tudi pri nas. Zasluga „Katolikova“ pa v tem gibanju je ta, da je zlasti v mlajših rojakih vzbudil samozavest in jih učil katoliška načela porabljeni na vseh straneh našega življenja in delovanja, bati se pa ne nikogar.

In sedaj upam, da se bodo mnogi bralci strinjali z nami, ako se od „Rimskega Katolika“ poslovimo tako-le: List je deloval s čistim namenom. Ako je morda tega in onega kaj razžalil — hoté ali nehoté —, to in ono izrekel prenačljeno, odpustimo mu tisto iz hvaležnosti za mnogo dobrega, kar je podal Slovencem. To bodi pa ob enem tudi naša častitka dobro-narodnemu slovenskemu svetlemu škofu na otoku Krku.

Delavec in Svoboda. Kdor bi dobil ta dva slovenska lista v prvič v roke in bi ne poznal iz drugih poročil njiju duha, mislil bi, da se mu sanja. Čudna zmes se podaje tukaj slovenskim delavcem: od ocen ljubljanskega gledališča in slovenskih književnih proizvodov gre čitatelj po vseh stopinjah do najnižjih psovč in bogokletnih izrazov. „Delavec“ je jel izhajati že pred štirimi leti v Ljubljani. Četudi so mu bila tukaj tla neugodna, vendar se je vzdržal in tako okrepil, da izhaja od lani naprej trikrat na mesec in jedenkrat izhaja v njegovi družbi „Svoboda“, ki je isti list, kakor „Delavec“, samo z drugim imenom. Zatorej govorimo tu le o enem listu „Delavcu“.

„Delavec“ je „glasilo slovenskih prometnih službarnikov in obrtnijskih delavcev“. Železničarji ga imajo torej „obligatno“, med druge delavce pa se razširja z občudovanjem vrednim naporom. Zastonj pa iščemo v njem kaj takega, kar bi bilo namenjeno samo v strokovno izobrazbo železničarjem ali obrtnim delavcem, glavna moč listova je v tem, da napada in blati slovensko duhovščino in mimogredé tudi slovensko tako imenovano „narodno stranko“. Delavcem priporoča, naj se oklepajo socijalno demokratske stranke, zakaj v ti stranki dosežejo ali oni sami, gotovo pa njih otroci, popolno svetno srečo v novi socijalno-demokratski državi.

Po mislih „Delavčevih“ je duhovščina delavcem sovražna, sovražna omiki in napredku, polna pregreh, malovredna svojat, izvržek človeštva. Tudi

katoliška vera dobiva podobne udarce. Pač ni težko umeti, zakaj je tako. Socijalni demokraciji ni toliko na poti sedanji družabni red sam na sebi, kolikor naravni, torej božji red v obče, seveda sv. cerkev še posebno. Zato besni boj socijalne demokracije najbolj zoper sv. cerkev. Dobro namreč vedó socijalni demokrati, da ima sv. cerkev veliko nravno ali duhovno moč in veljavo. Nekateri članki razkrivajo tudi napake naše liberalne stranke, a da ti udarci niso preveč hudi, to si lahko mislijo naši bralci. V narodnem oziru nima list nikakega načela. Po svojem duhu ne more imeti tega, kar imenujemo narodnost, ker socijalizem je mednarodni. Posamezni dopisniki se pa vendar ne morejo še čisto otresti narodnega mišljenja. O političnem programu listovem ne govorimo; le to omenjamo, da obeta še našemu malemu narodu obstanek in razvoj le na podlagi socijalizma. „Delavec“ poroča in razpravlja o naši književnosti ter se srdito bori s „Slovencem“ in „Rimskim Katolikom“. Ako je že to čudno, kako se vjemajo z delavskim listom taka književna poročila, za katera ima še strokovnjak komaj dovolj časa, čudno je še bolj, čemu so v takem listu poročila o slovenskem ljubljanskem gledališču? Ali hodijo delavci že sedaj v gledališče? Ali naj se jim samo želja vzbuja, da bodo oni kdaj v gledališču sedeli namestu sedanjega meščanstva?

Da taka čudna zmes ni za delavce naše, to vidi človek že iz jedne številke. Preprost bralec more umeti čisto in jasno le to, da naj sovraži in proklinja duhovnike. No, duhovniki bodo prebili tudi ta boj, kakor so že mnoge druge; za svoje osebe nimajo ničesar pridobiti in ničesar izgubiti. Mirni so lahko ob vsem tem, kar piše zoper nje „Delavec“. A drugače obseva „Delavčeva“ svetloba one, ki za list delajo ali katere list povišuje. Ne samo govori se javno, ampak list sam priča, da pišejo zanj nekateri slovenski akademiki. Kaj jih je privédlo k takemu delu, ni težko uganiti. Dobro se v spisih vidi, da je njih mlada duša v svojem elementu tedaj, kadar obklada duhovščino in katoliško bogoslovje z vsemi izbranimi pridevki. — A jedno prednost ima „Delavec“, da njegovi sodružniki povedó, kar mislijo. Mnogi pisatelji namreč živahno zatrjujejo, da so verni in ne delujejo zoper vero, čeprav se njih delovanje ne vjema z vero: a „Delavec“ se ne hlina vernega in nikogar ne brani s tega stališča. Da, tu vidimo, s kom imamo opraviti.

Glasnik. Kakor je „Delavec“ glasilo socijalne demokracije, tako je „Glasnik“ glasilo krščanskega socijalizma. Ako omenjamo, da je bilo jako težavno pri nas osnovati organizacijo delavcev na krščanski podlagi in težko vzdržati jo, rečeno je s tem, da je bilo še posebno težko osnovati list za krščansko delavsko organizacijo. In vendar — šlo je in gre. List je v vsakem oziru znamenit: po

temeljnih člankih, po jasnem političnem pregledu, po krepkih zagovorih in odgovorih, po mičnih dopisih in tudi prijetnem zabavnem delu. Da zagovarja kakor stališče krščansko tako tudi pravice delavcev, umeva se iz njegovega programa.

Kdor opazuje sedanjo dobo in njeno gibanje, vé, da je ta list silno potreben in da koristi mnogo. Žal pa, da ni zanj tolikega zanimanja, kolikor bi ga trebalo za uspešno napredovanje. List izhaja samo dvakrat na mesec, ne more torej vselej urno odbiti napadov, ne more podajati najnovejših poročil. Zakaj bi se torej dobri Slovenci ne potru-

dili za to, da se list razširi med delavski stan? Ali je res treba, da verne katoličane šele nasprotniki učé tega, česar jim treba? Ali res mislijo, da bo delavsko gibanje potekalo vedno mirno in nedolžno, ako za delavce ne bodo skrbeli obilneje in odločneje katoliško misleči možje? Kakšno organizacijo imajo socialni demokratje! Po pravici so zaradi tega ponosni. „Kakor vsem buržoazijskim strankam — piše ‚Svoboda‘ — tako tudi naši ‚narodni‘ gospôdi imponuje organizacija naše stranke, katera se je ravno ob priliki razdelitve volilnega oklica pokazala v vsej svoji sili. Dva in pol mili-

Dr. Jož. Ulaga.

Dr. Matija Prelog.

Dr. Lavosl. Gregoréc.

jona volilnih oklicev razdelilo se je po vsej Avstriji v jednom večeru.“ — Toliko je gotovo, da mora dandanes vsakdo, ki namerja kaj storiti v prosepah bližnjega sploh, v prosepah vere in cerkve, delati tudi na socialnem polju. Zato opozarjamo nujno na tako važni naš krščansko-socialni list „Glasnik“, ki stane samo 80 kr. na leto.

Venec cerkvenih bratovščin. Izhaja dne 24. vsakega meseca. Urejuje dr. Frančišek Ušeničnik. (Upravništvo — Kopitarjeve ulice št. 2 — stane na leto 60 kr. po pošti 72 kr.). List izhaja na jedni poli vel. osmerke in objavlja poučne spise in poročila o bratovščinah. Tvarina listu je sicer

omejena z naslovom, vendar bo objavljal tudi članke za bogoljubnost in pobožnost sploh. Pred vsem pa bo služil češčanju presv. Rešnjega Telesa. — Mnogo nimamo omeniti o vsebini in obliki obeh prvih števil, lahko pa pohvalimo pravilno pisavo in lično zunanjo opravo. Pietas ad omnia utilis!

Slovenski Gospodar ob svoji tridesetletnici. Dne 4. t. m. je izšel „Slov. Gosp.“ v slavnostni krasni obleki. Na čelu ima v pisanem okvirju sliko, katero v spomin tega dogodka objavljamo tudi mi, in njegovi spisi so polni navdušenja in veselja: zakaj? Dne 16. prosinca l. 1867. je izšla prva številka lista, kateri je bil z neprestano ná-

rodno odločnostjo, z gorko ljubeznijo do sv. cerkve, z varno politiko in koristnim poučevanjem najboljše hrana našim slovenskim Štajercem že trideset let. Lahko se ponaša „Sl. Gospodar“ s svojo zgodovino in svojimi uspehi, zato je zanj tako častna 30-letnica. Po pravici slavi može, ki so urejali list od začetka do novejšje dobe. Prvi urednik „Gospodarjev“ je bil dr. Matija Prelog, rojen v Hrastju pri Ljutomeru dne 27. vinotoka l. 1813. Bil je čislán zdravnik v Mariboru in velik domoljub. Urejal je list do l. 1871. in umrl dne 27. prosinca l. 1872. v Mariboru. — Drugi urednik je bil dr. J o ž e f U l a g a, rojen dne 15. prosinca l. 1826. pri sv. Petru pod Sv. gorami, duhovnik 27. mal. srpana 1851, doktor bogoslovja l. 1857., učitelj veronauka v Celju, l. 1859. profesor bogoslovja v Mariboru, l. 1875. nadžupnik v Konjicah, umrl dne 4. vinotoka leta 1881. Urejal je list od l. 1871. do 1875. Bil je mož jeklenega značaja in navdušen za katoliško stvar. — Tretji urednik je bil dr. L a v o s l a v G r e g o r e c, ki še živi in deluje kot odločen državni poslanec. Rodil se je

dne 17. grudna l. 1839. pri sv. Urbanu pri Ptujú; mašnik leta 1864., doktor bogoslovja leta 1868., l. 1876. prof. bogoslovja v Mariboru do l. 1885. Urejal je „Slov. Gosp.“ od l. 1875 do l. 1885., v katerem je dobil župnijo Novo cerkev pri Celju ter postal kanonik strassburški. Pisal je tudi manjše spise, n. pr. „Mala apologetika“. Njegovi ožji rojaki na Štajerskem mu verno zaupajo in ga spoštujejo, kar je vrli narodnjak zaslužil s tem, da je vedno neustrašeno branil pravice našega katoliškega slovenskega národa.

Žal, da ni „Gospodar“ objavil še častitega moža, ki je do najnovejše dobe deloval za list, g. kan. dr. J a n M l a k a r - j a. Vendar spoštujemo to skromno molčanje.

Naj si bo „Slovenski Gospodar“ ob 30 letnici svojega plodovitega delovanja v svesti, da mu iz srca častitamo.

(„Slov. Gospodar“ izhaja v Mariboru vsak teden na celi poli — tudi priloge ima — in stane na leto samo 2 gld. 50 kr.)

Razne stvari.

Glasba.

Glasbena Matica tudi letos izvrstno deluje. Dne 7. prosinca je priredila prvi letošnji koncert pod vodstvom koncertnega vodje gospoda Josipa Čerina. Vspored ni obsegal mnogo točk, ker so bile dokaj dolge. Mihajla Iv. Glinke „Kamarinskaja“ (dve ruski pesmi za orkester) se je proizvajala točno in čisto. Feliksa Mendelssohna: „Sen poletne noči“ je bil poln zanimivih glasbenih slik, čustev, sedaj žalnih, sedaj veselih, poln lahkomiselne nagajivosti, kakoršna je dovolj znana iz Shakespeareovega „Midsummer Night's Dream“. Pevstvo in godba sta kazala točno izurjenost. Gospodični Mira Dev in Ana Lapajne sta peli soli z občno pohvalo, gčna. Marica Vencajzova je govorila pojasnjujoče besede (posl. A. Funtek) pre naglo in premalo razločno; v izreki se je slišalo celó „kladivo“. Dvořákov „Hymnus“ je vnel vse moči, da so se pokazale v svojem soglasju in veličastvu. — Umnemu prijatelju glasbe je ponudil ta večer izboren užitek.

Dne 4. t. m. pa je priredila „Glasbena Matica“ svoj prvi glasbeni večer v čitalnični dvorani „Narodnega doma“. Pokazal nam je ta večer, kako si prizadeva prvi glasbeni zavod v deželi, da bi bolj in bolj razširil svoj delokrog, da bi več in več občinstva privédel v svoj naročaj. Matici ni samo v mislih gojiti vokalno glasbo, ampak udomačiti želi med slovenskim občinstvom tudi instrumentalno glasbo ter se popeti polagoma do tako imenovanih komornih glasbenih večerov. Prav

je tako. Saj pri tolikem številu prebivalstva v Ljubljani vendar-le ob tem času ne živé vsi pod okriljem Terpsihore in Talije, marveč najde se jih vsegdar še lepo število onih, ki čislajo strogo umetnostno sviranje Muzike. S tega stališča presojava mi ta glasbeni večer, želež, da bi mu jih sledilo še več. O posamnih točkah vsporeda ne bodemo govorili. Zadostuj le to, da je napravila vsaka točka najboljši vtisek na poslušalstvo. Osobito pa se je vnelo občinstvo pri pl. Kaan-novi pesmi „V Rozkvétu“, katero je gospodična M a ř e n k a Š e v - č i k o v a pela toliko določno, čisto in občutno, da ji je ob koncu po pravici zadonela jednoglasna pohvala. Gospod J o s i p V e d r a l je pokazal v Grieg-ovi sonati, kako se oživi vijolina pod prsti in pod lokom izurjenega veččaka. Nekaj novega je bil m e l o d r a m: „Povodni mož“ (na besede J. Erbena prevél Fr. Gestrin). Prednašal je to tajnostno, temno pravljico umljivo in primerno menjevaje z glasom g. E n g e l b e r t G a n g l. Občinstvo je pozorno sledilo njegovemu sonornemu, različnemu glasu, spremljevanje na glasoviru (sviral je gosp. Karol Hoffmeister) pa je provzročilo, da smo se v predmet balade le še bolj vglobili. Pevske točke (soli, mešani in ženski zbor) so bile natančno proučene, za kar gre vsa čast glasbenemu vodju gosp. Josipu Čerinu. Naj izrečemo k sklepu le še željo, da bi se bodočih glasbenih večerov udeleževal občinstva večji broj: dobrodelni namen in tako raznovrstni vspored sam naj bi privabil več in več prijateljev glasbene umetnosti in „Gl. Mat.“. Tudi občinstva je dolžnost gojiti glasbo. K.